

KANCELARIA SENATU
BIURO ANALIZ I DOKUMENTACJI

Kształcenie obowiązkowe
w wybranych krajach europejskich

OPRACOWANIA TEMATYCZNE

OT-604

SIERPIEŃ 2011

BIURO ANALIZ I DOKUMENTACJI
Zespół Analiz i Opracowań Tematycznych

**Kształcenie obowiązkowe
w wybranych krajach europejskich**

**OPRACOWANIA
TEMATYCZNE**

OT-604

Kancelaria Senatu
Sierpień 2011

© Copyright by Kancelaria Senatu, Warszawa 2011

Biuro Analiz i Dokumentacji

Dyrektor – Agata Karwowska-Sokołowska – tel. 22 694 94 32, fax 22 694 94 28,
e-mail: sokolows@nw.senat.gov.pl

Wicedyrektor – Ewa Nawrocka – tel. 22 694 90 53,
e-mail: nawrocka@nw.senat.gov.pl

Zespół Analiz i Opracowań Tematycznych tel. 22 694 92 04, fax 22 694 94 28

Opracowanie graficzno-techniczne, druk i oprawa
Biuro Informatyki, Dział Edycji i Poligrafii

Kształcenie obowiązkowe w wybranych krajach europejskich

Wstęp

Działania w obszarze edukacji w Unii Europejskiej są uregulowane w tytule XII *Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport* Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TfUE)¹ w art. 165 i 166 (dawny art. 149 i 150 TWE), na podstawie których zmierzają one do:

- rozwoju wymiaru europejskiego w edukacji, zwłaszcza przez nauczanie i upowszechnianie języków Państw Członkowskich
- sprzyjania mobilności studentów i nauczycieli, między innymi poprzez zachęcanie do akademickiego uznawania dyplomów i okresów studiów
- promowania współpracy między instytucjami edukacyjnymi
- rozwoju wymiany informacji i doświadczeń w kwestiach wspólnych dla systemów edukacyjnych Państw Członkowskich
- sprzyjania rozwojowi wymiany młodzieży i wymiany instruktorów społeczno-oświatowych, a także zachęcania młodzieży do uczestnictwa w demokratycznym życiu Europy
- popierania rozwoju kształcenia na odległość
- ułatwienia przystosowania się do zmian w przemyśle, zwłaszcza przez kształcenie zawodowe i przekwalifikowanie
- poprawy kształcenia zawodowego wstępnego i ustawicznego w celu ułatwienia integracji zawodowej i reintegracji z rynkiem pracy
- ułatwienia dostępu do kształcenia zawodowego i sprzyjania mobilności instruktorów i kształcących się, a zwłaszcza młodzieży
- pobudzania współpracy w dziedzinie kształcenia między instytucjami edukacyjnymi lub kształcenia zawodowego a przedsiębiorstwami
- rozwoju wymiany informacji i doświadczeń w kwestiach wspólnych dla systemów kształcenia Państw Członkowskich

W Unii Europejskiej nie ma jednolitego modelu europejskiej edukacji, utworzonego przez ponadnarodową władzę. Działania w tym zakresie polegają jedynie na współpracy, promowaniu określonych postaw, idei, wspieraniu działań rozwijających szkolnictwo oraz wymianie doświadczeń. Unia Europejska nie dąży do wdrażania wytycznych i dyrektyw dla jednolitego pojmowania edukacji w całej Unii. Wspólnoty nie ingerują w systemy edukacyjne państw członkowskich. Organizacja systemów oświatowych pozostaje w wyłącznej gestii państw, ponieważ uwarunkowania o charakterze społecznym, kulturowym, historycznym nie pozwalają na harmonizację systemów oświatowych poszczególnych państw członkowskich.

W polityce edukacyjnej, tak jak w innych politykach UE, funkcjonuje pojęcie subsydiarności (pomocniczości)². Oznacza ono, że Unia Europejska będzie działała w zakresie, któ-

¹ Dz. Urz. UE 2008 C 115 z późn. protokółami o sprostowaniu. Tekst skonsolidowany.

² Art. 5 ust. 3 (dawny art. 5 TWE) Traktatu o Unii Europejskiej (TUE), Dz. Urz. UE 2008 C 115 z późn. protokółami o sprostowaniu. Tekst skonsolidowany.

ry nie należy do jej bezpośrednich kompetencji, tylko w wypadku, gdy konkretne działania i cele nie mogą być wystarczająco dobrze zrealizowane i osiągnięte przez państwa członkowskie osobno, a interwencja Wspólnot będzie zapewniała większą skuteczność i lepsze wyniki. W przypadku edukacji zasada subsydiarności oznacza, że każde państwo jest odpowiedzialne za swój własny system kształcenia i treść nauczania. Konsekwencją tego są dość znaczne różnice w programach nauczania przyjętych w poszczególnych państwach. Stanowią one pewną barierę np: w kwestii wzajemnego uznawania dyplomów przez uczelnie, które generalnie posiadają duży stopień niezależności.

Polityka edukacyjna realizowana jest również poprzez programy Unii Europejskiej: Socrates, Leonardo Da Vinci oraz Młodzież.

Poniżej przedstawiono systemy edukacyjne w wybranych państwach europejskich, obejmujące kształcenie obowiązkowe. Opisane zostały szczeble kształcenia obowiązkowego, kryteria przyjęć do placówek edukacyjnych, wymiar zajęć lekcyjnych oraz sposoby ocen i promocji. Opracowanie powstało na podstawie najnowszych opisów systemów edukacji Europejskiego Biura Eurydice³.

Austria

Obowiązek szkolny (*Unterrichtspflicht*) trwa przez 9 lat i rozpoczyna się w wieku 6 lat. Austriackie szczeble kształcenia to:

1. Szkoła podstawowa (*Volksschule* lub *Grundschule*), wiek: 6-10 lat
2. Szkoła średnia I stopnia, wiek: 10-14 lat
  - a. szkoła podstawowa – poziom wyższy (*Volksschuloberstufe*)
  - b. ogólnokształcąca szkoła średnia (*Hauptschule*)
  - c. ogólnokształcąca szkoła średnia o profilu akademickim (*Allgemein bildende höhere Schule*)
3. Szkoła średnia II stopnia, klasa I, lub *Polytechnische Schule* (szkoła politechniczna – prowadząca wstępne roczne kształcenie zawodowe; tzw. rok przedzawodowy), wiek: 14-15 lat

Szczególnym typem szkół są szkoły specjalne (*Sonderschule*). Do szkół specjalnych uczniowie mogą uczęszczać przez 9 lat, czyli od rozpoczęcia do końca obowiązku szkolnego. Dla dzieci opóźnionych i upośledzonych są opracowywane i przygotowywane różnorodne plany zajęć. Wybór szkoły specjalnej następuje zazwyczaj po rozmowie z pedagogiem.

Dzieci, które do 1 września danego roku ukończyły 6 lat muszą w tym samym roku rozpocząć naukę w szkole podstawowej. Dzieci urodzone pomiędzy 1 września a 1 marca następnego roku mogą rozpocząć naukę wcześniej, jeżeli są dostatecznie dojrzałe umysłowo i fizycznie.

Aby przejść do szkoły średniej, trzeba ukończyć z pozytywnymi ocenami IV klasę szkoły podstawowej. Do *Allgemein bildende höhere Schule* przyjmowani są uczniowie na podstawie wyników w nauce lub wyników sprawdzianu wstępnego.

Dzieci mieszkające w rejonie danej szkoły muszą być do niej przyjęte. Wniosek o przyjęcie ucznia do szkoły spoza rejonu może zostać odrzucony.

---

³ http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.php. Sieć Eurydice zawiera informacje na temat europejskich systemów edukacji i polityki. Od 2011 roku składa się z 37 krajowych biur w 33 krajach uczestniczących w programie Lifelong Learning UE (państwa członkowskie UE, kraje EFTA, Chorwacja i Turcja). Program jest koordynowany i zarządzany przez Europejską Agencję *Education, Audiovisual and Culture Executive Agency* w Brukseli.

Rok szkolny obejmuje 180 dni (w przypadku 5-dniowego tygodnia zajęć) i trwa – zależnie od landu – od pierwszego lub drugiego poniedziałku września, odpowiednio do soboty pomiędzy 28 czerwca a 4 lipca lub pomiędzy 5 a 11 lipca. Szkoły są czynne przez pięć lub sześć dni w tygodniu. Tygodniowy wymiar zajęć wynosi od 20 godzin lekcyjnych (w szkole podstawowej) do 35 (w szkołach technicznych i zawodowych). Lekcja trwa 50 minut. Minimalny roczny wymiar zajęć dydaktycznych wynosi około 630 godzin dla dzieci w wieku 7 lat, 750 godzin – dla dzieci w wieku 10 lat, 870 – w szkole średniej I stopnia i 960 – w szkole średniej II stopnia.

W ramach kształcenia obowiązkowego nie przeprowadza się żadnych formalnych egzaminów zewnętrznych. Ocena dokonywana przez nauczycieli opiera się na udziale uczniów w zajęciach klasowych oraz prezentacjach ustnych, pracach pisemnych, praktycznych i graficznych. W klasie IV uczniowie szkół podstawowych obowiązkowo przystępują do testów pisemnych (sprawdzianów szkolnych) z języka niemieckiego i matematyki. Uczniowie otrzymują wykaz otrzymanych ocen na zakończenie każdego semestru i roku szkolnego.

Promocja do następnej klasy zależy na ogół od wyników ze wszystkich przedmiotów (z wyjątkiem promocji w szkole podstawowej, gdzie uczeń może uzyskać niedostateczną ocenę tylko z jednego przedmiotu). Uczniowie otrzymują wykaz otrzymanych ocen na zakończenie każdego semestru i roku szkolnego. Uczniowie mogą uczęszczać na lekcje języka niemieckiego i matematyki w niższej lub wyższej klasie, jeśli takie rozwiązanie jest bardziej odpowiednie z punktu widzenia poziomu ich wiedzy i umiejętności.

Cypr

Edukacja na Cyprze od 1 września 2004 roku jest obowiązkowa od 4 lat i 8 miesięcy do 15 lat lub do ukończenia ogólnokształcącej szkoły średniej.

1. Przedszkole (*Prodimotik*), wiek: 4 lata i 8 miesięcy – 5 lat i 8 miesięcy
2. Szkoła podstawowa (*Dimotiko Scholio*), wiek: 5 lat i 8 miesięcy – 11 lat i 8 miesięcy
3. Szkoła średnia, wiek: 11 lat i 8 miesięcy do 15 lat (6 lat):
  - a. gimnazjum (3 lata) i liceum (3 lata)
  - b. lub gimnazjum (3 lata) i szkoła zawodowa i techniczna (3 lata)

Szkolnictwo w sektorze publicznym jest bezpłatne. Szkoła podstawowa trwa 6 lat, ale w szkołach prywatnych podstawowych nauka może trwać 7 lub 8 lat. Jedynym kryterium przyjęć do szkoły obowiązkowej jest wiek ucznia. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów dzieci zapisywane są do szkoły podstawowej najbliższej swojego miejsca zamieszkania, tylko wyjątkowych sytuacjach Ministerstwo Edukacji i Kultury może wyrazić zgodę na uczęszczanie ucznia w innym rejonie.

Rok szkolny w szkołach podstawowych rozpoczyna się 1 września i kończy 31 sierpnia i podzielony jest na trzy okresy. Pierwszy trwa od pierwszego poniedziałku września do Świąt Bożego Narodzenia, które trwają dwa tygodnie. Drugi okres trwa od końca Świąt Bożego Narodzenia aż do Świąt Wielkanocnych, które również trwają dwa tygodnie. Okres trzeci trwa od końca Świąt Wielkanocnych do końca nauki w czerwcu. Oprócz tego jest 11 dni świąt państwowych i religijnych. Rok szkolny obejmuje 180 dni w szkole podstawowej i 161 dni zajęć w gimnazjum. Roczna liczba godzin nauki w szkole podstawowej i średniej wynosi średnio około 840 godzin.

Zajęcia w publicznych szkołach podstawowych odbywają się od poniedziałku do piątku. Zajęcia rozpoczynają się 07:45 i kończą się o 13:05. Każdy dzień w szkole składa się z 7 czterdziestominutowych lekcji i 3 przerw trwających razem 40 minut. Wyjątkiem są szkoły całodzienne, które kończą zajęcia o godzinie 15:15 lub 16:00.

Program nauczania jest jednakowy we wszystkich szkołach publicznych. Nauczycieli oceniają uczniów na podstawie testów pisemnych, prowadzonej oceny ciągłej, obserwacji i samooceny uczniów. W szkole podstawowej uczniowie przechodzą do następnej klasy automatycznie, ale w szczególnych przypadkach (takich jak niedojrzałość, trudności w nauce, itp.) po decyzji nauczyciela zatwierdzonej przez inspektora szkolnego dzieci mogą powtarzać klasę, ale tylko raz w ciągu 6 lat trwania nauki. W szkole średniej nie można powtarzać klasy.

Na zakończenie VI klasy uczniowie otrzymują świadectwo ukończenia szkoły podstawowej (*apolytirio*), które jest podstawą przyjęcia do gimnazjum. Końcowe egzaminy wewnętrzne (*telikes exetaseis*) w *gymnasio* są obowiązkowe dla wszystkich uczniów. Certyfikat wydany na zakończenie kształcenia obowiązkowego zawiera oceny końcowe oparte na ciągłej ocenie ucznia i wynikach z egzaminów. Nie ma egzaminów wstępnych na żaden poziom publicznych szkół średnich. Uczeń musi legitymować się tylko świadectwami ukończenia poszczególnych etapów edukacji.

Do publicznych szkół średnich uczęszczają dzieci w wieku od 12 do 18 lat. 6 lat nauki jest bezpłatne dla wszystkich uczniów i obowiązkowe do 15 lat lub do końca trzeciego roku nauki. Niektóre szkoły prywatne mogą przedłużyć naukę do 7 lat w celu przygotowania uczniów do międzynarodowych egzaminów.

Sześćoletnia szkoła średnia ogólnokształcąca podzielona jest na dwa etapy nauczania. Pierwszy etap obejmuje gimnazjum, a drugi etap nauki to liceum. Gimnazjum oferuje kształcenie ogólne, z naciskiem na nauki humanistyczne, i ma przygotować uczniów do wyboru przedmiotów w liceum. Nauka w liceum oferuje nauczanie ogólne jak i kierunkowe, które pozwala na zdobywanie specjalistycznej wiedzy naukowej i technicznej.

Po ukończeniu gimnazjum uczniowie dokonują wyboru szkoły: albo wybierają liceum albo decydują się na wybór szkoły zawodowej.

Szkoły zawodowe i techniczne przyjmują uczniów po ukończeniu gimnazjum. Ich zadaniem jest przygotowanie uczniów do wejścia na rynek pracy lub kontynuowanie dalszej nauki na poziomie szkolnictwa wyższego.

Prywatne szkoły średnie przyjmują uczniów, opierając się na kryteriach ustalonych przez właścicieli szkół. Niektóre z nich wymagają przejścia przez egzaminy wstępne.

Dania

Kształcenie obowiązkowe w Danii obejmuje:

1. Klasa przedszkolna, zerowa (*Børnehaveklasse*), wiek: 6-7 lat
2. *Folkeskole* - jednolita struktura obejmująca szkołę podstawową i szkołę średnią I stopnia), wiek: 7-16/17 lat

Od sierpnia 2009 roku obowiązkiem szkolnym została objęta klasa przedszkolna, do której uczęszczają dzieci w wieku 6 lat. Obowiązek szkolny trwa 10 lat, najczęściej dla przedziału wieku od 6 do 16 lat. Większość *Folkeskole* oferują również nieobowiązkowy dodatkowy rok nauki. Nauczanie może odbywać się w szkołach publicznych, w szkołach prywatnych lub w domu.

Dzieci rozpoczynają kształcenie obowiązkowe w sierpniu tego roku kalendarzowego, w którym przypadają ich szóste urodziny. Jeśli pojawiają się jakieś wątpliwości co do gotowości dziecka do rozpoczęcia nauki, rodzice, zerówka lub inna instytucja przedszkolna, a także szkoła, do której będzie ono uczęszczać, wspólnie oceniają i omawiają, co jest dla niego najlepsze. Rada miejska może następnie podjąć decyzję o tym, że rozpoczęcie nauki w szkole podstawowej nastąpi rok później, w wieku 7 lat, ale zawsze dzieje się to na żądanie rodziców lub za ich zgodą.

Rodzice mogą wybrać dowolną szkołę na terenie swojej gminy. Kształcenie w *folkeskole* jest bezpłatne.

Rok szkolny rozpoczyna się w sierpniu i kończy w czerwcu. Szkoły są czynne 5 dni w tygodniu. Każda lekcja trwa na ogół 45 minut, ale gminy mogą zmienić czas trwania lekcji. Minimalny roczny wymiar zajęć dydaktycznych wynosi 600 godzin (w klasie zerowej oraz klasach I i II), 660 godzin (w klasach III-IX) i 840 godzin w (X klasie *folkeskole*).

Przez cały okres kształcenia w *folkeskole* prowadzi się ocenę ciągłą, a promocja do następnej klasy odbywa się automatycznie. W klasach I-VII rodzicom przekazuje się co najmniej dwa razy w roku ogólne informacje (bez ocen) o postępach uczniów w nauce poszczególnych przedmiotów. Od VIII klasy oceny wystawiane są z tych przedmiotów, z których można zdawać egzamin na zakończenie nauki w szkole. Wszyscy uczniowie otrzymują świadectwo ukończenia szkoły z wymienionymi wszystkimi przedmiotami, z ocenami za pracę w ciągu roku oraz wynikami egzaminów, jeżeli uczeń do nich przystąpił.

W IX klasie uczniowie muszą przystąpić do egzaminów końcowych z siedmiu przedmiotów. Pięć przedmiotów jest obowiązkowych (egzamin ustny i pisemny), a dwa dodatkowe przedmioty ustalane są w drodze losowania. Jeden z nich musi być z przedmiotów humanistycznych (np. język angielski, historia, nauki społeczne), a drugi z geografii lub biologii. W Danii można powtarzać klasę, a łączna liczba powtarzanych klas w całym okresie kształcenia obowiązkowego jest ograniczona do dwóch.

Estonia

Kształcenie jest obowiązkowe do czasu ukończenia edukacji podstawowej, która trwa 9 lat lub do osiągnięcia wieku 17 lat. Siedmiolatki mają obowiązek uczęszczania do szkoły *Põhiharidus* (szkoła podstawowa i gimnazjum w jednej strukturze) i kończą ją w wieku 15/16 lat. Uczniowie, którzy nie zdobyli podstawowej edukacji, są zobowiązani do nauki do 17 roku życia.

1. Szkoła podstawowa i gimnazjum, (*Põhiharidus*), wiek: 7-15/16 (17) lat

Naukę w szkole obowiązkowo rozpoczynają te dzieci, które osiągnęły wiek 7 lat przed 1 października danego roku. Rodzice mogą odłożyć rozpoczęcie przez dziecko pierwszej klasy szkoły podstawowej ze względu na poziom dojrzałości dziecka.

Szkoły muszą zapewnić miejsca dla wszystkich dzieci w swoim rejonie. Rodzice mogą zapisać swoje dziecko do dowolnej szkoły, jeśli szkoła dysponuje wolnymi miejscami. Kształcenie obowiązkowe jest bezpłatne.

Rok szkolny rozpoczyna się 1 września i musi obejmować co najmniej 175 dni nauki (35 tygodni). Nauka trwa 5 dni w tygodniu. Tygodniowy wymiar zajęć zależy od klasy i wynosi 20 lekcji w pierwszej klasie i 34 lekcje w ostatniej klasie. Lekcje trwają 45 minut. Każda szkoła opracowuje własny program nauczania, opierając się na ogólnokrajowej podstawie programowej, która zawiera m.in. listę przedmiotów obowiązkowych (takich samych dla wszystkich uczniów). Nauczyciele mają swobodę w doborze metod nauczania i podręczników.

Nauczyciele oceniają uczniów przez cały rok szkolny (na podstawie prac pisemnych i wypowiedzi ustnych oraz prac praktycznych). Oceny wystawia się na zakończenie pełnej sesji zajęć szkolnych lub jej części (pod koniec lub w połowie semestru) oraz na zakończenie roku szkolnego. Zasadniczo uczniowie przechodzą do następnej klasy, jeżeli otrzymali oceny ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych i żadna z tych ocen nie jest „niedostateczna”. Przepisy zezwalają jednak również na promocję – za zgodą nauczyciela – tych uczniów, którzy otrzymali jedną lub dwie oceny „niedostateczne”. Uczniowie mający trudności w nauce mogą powtarzać klasę.

Warunkiem ukończenia kształcenia obowiązkowego jest zdanie trzech końcowych, centralnie przygotowywanych egzaminów wewnętrznych (ocenianych przez nauczycieli), po których uczniowie otrzymują świadectwo ukończenia szkoły *Põhikooli Iõputunnistus*.

Finlandia

Kształcenie obowiązkowe trwa 9 lat. Szkoły powszechne mogą oferować dodatkowy rok nauki w X klasie, który jednak nie jest obowiązkowy. Obowiązek szkolny obejmuje szkołę powszechną (*Perusopetus/Grundläggande utbildning*), do której uczęszczają dzieci w wieku 7-16 lat.

Dzieci rozpoczynają kształcenie obowiązkowe w roku, w którym przypadają im siódme urodziny. Około 1% dzieci rozpoczyna naukę w szkole wcześniej, wymaga to jednak zaświadczenia potwierdzającego dojrzałość szkolną dziecka. W Finlandii rodzice mogą zażądać odroczenia przyjęcia swojego dziecka do szkoły podstawowej na podstawie wyników testów psychologicznych, a jeśli to niezbędne – lekarskich, które wykazują, że dziecko nie jest pod względem umysłowym lub fizycznym gotowe do szkoły. Rodzice mogą wybrać lekarza lub psychologa – prowadzącego prywatną praktykę – lub pracownika szkoły bądź samorządu. Wyniki testów są dla szkoły wiążące.

Władze lokalne przydzielają każdemu dziecku miejsce w szkole znajdującej się w pobliżu jego miejsca zamieszkania, ale rodzice mogą wybrać szkołę powszechną zgodnie ze swymi preferencjami, choć w tym przypadku istnieją pewne ograniczenia.

Kształcenie obowiązkowe jest w całości bezpłatne. Rok szkolny obejmuje 190 dni, od połowy sierpnia do początku czerwca. Minimalny tygodniowy wymiar zajęć dydaktycznych wynosi od 19 do 30 lekcji, zależnie od poziomu i liczby przedmiotów fakultatywnych. Ponadto na szczeblu lokalnym można samodzielnie podejmować decyzje o dodatkowych dniach wolnych od zajęć. W ciągu dwóch pierwszych lat nauki (klasa I i II) dzienny wymiar zajęć wynosi nie więcej niż 5 godzin lekcyjnych, podczas gdy w starszych klasach 7 godzin lekcyjnych. Godzina lekcyjna trwa zazwyczaj 60 minut, z czego 45 przeznaczonych jest na nauczanie a pozostałe 15 na przerwę.

W ramach swoich przedmiotów nauczyciele prowadzą ocenę na podstawie celów zapisanych w programie nauczania. Ocena stanowi stały element codziennego życia szkoły i co najmniej raz w ciągu roku szkolnego każdy uczeń otrzymuje ogólny raport o wynikach w nauce. Dodatkowo, przynajmniej raz w roku, przygotowywane są również raporty cząstkowe. Osiągnięcia w nauce ocenia się zarówno w sposób ciągły, jak i za pomocą sprawdzianów przeprowadzanych przez nauczycieli.

Podstawa programowa określa profil uczenia osiągającego dobre wyniki w nauce (ocena „dobra” lub 8 punktów) ze wszystkich podstawowych przedmiotów. Profil stanowić ma narzędzie wspierające nauczycieli w procesie oceniania uczniów.

W Finlandii oceniane są wyniki ze wszystkich przedmiotów – jeśli uczeń nie zaliczy jednego lub kilku z nich (ocena niższa lub równa 4 punktom na 10 maksymalnie), może zostać zmuszony do pozostania w tej samej klasie. Nieotrzymanie promocji do następnej klasy stanowi jednak zjawisko marginalne. Po ukończeniu pełnych dziewięciu klas szkoły powszechnej, uczniowie otrzymują świadectwo *peruskoulun päättötodistus*. Dodatkowe świadectwo wydaje się uczniom, którzy ukończyli nieobowiązkową X klasę.

Francja

Kształcenie jest obowiązkowe w wieku od 6 do 16 lat i dzieli się na trzy etapy:

1. Szkoła podstawowa (*École élémentaire*), wiek: 6-11 lat

2. Gimnazjum (*Collège*), wiek: 11-15 lat
3. Szkoła średnia I stopnia, wiek: 15-18 lat
  - a. liceum ogólnokształcące i techniczne (*Lycée d'enseignement général et technologique*)
  - b. liceum zawodowe (*Lycée professionnel*), wiek: 15-17/18

Rekrutacja uczniów do szkół państwowych odbywa się zgodnie z zasadą rejonizacji, uczniów zapisuje się na ogół do szkoły podstawowej, *collège* i *lycée* w rejonie, w którym mieszkają ich rodzice. Rodzice chcący zapisać swoje dziecko do szkoły znajdującej się poza ich rejonem mają możliwość złożenia podania o zapisanie dziecka do szkoły spoza swojego rejonu. Dotyczy to np. dzieci niepełnosprawnych, lub w przypadku uczęszczania rodzeństwa do tej samej szkoły.

Kształcenie w szkołach państwowych jest bezpłatne. Rodzice mogą również zapisać swoje dziecko do dowolnej szkoły prywatnej pod warunkiem, że są w niej wolne miejsca. Opłaty w szkołach, które zawarły z państwem umowę na dofinansowanie, nie są zbyt wysokie, ponieważ placówki te otrzymują od państwa znaczne środki.

Rok szkolny trwa 180 dni, od września do czerwca. Szkoły są czynne 6 dni w tygodniu, ale na poziomie podstawowym nie prowadzi się lekcji w środy popołudnia i soboty. Każdy tydzień nauki składa się z 24 lekcji 60-minutowych w szkole podstawowej i 25,5-30 lekcji 55-minutowych w szkole średniej (przy czym na zajęcia dla uczniów, którzy mają zaległości, oraz na przedmioty fakultatywne przewidziano 3 dodatkowe godziny). Roczny wymiar zajęć wynosi 864 godziny zegarowe w szkołach podstawowych, podczas gdy w szkołach średnich I stopnia jest to w przybliżeniu 936 godzin zegarowych.

Kształcenie w szkołach podstawowych i *collèges* jest podzielone na następujące etapy nauczania:

- szkoła podstawowa (pięcioletnia) składa się z dwóch etapów nauczania:
  - etapu nauczania początkowego (*cycle des apprentissages fondamentaux*), który rozpoczyna się w przedszkolu w grupie „starszaków” i jest kontynuowany w pierwszych dwóch latach szkoły podstawowej (klasy przygotowawcze – CP, a potem I klasa podstawowa (elementarna) – CE 1
  - etapu rozwoju umiejętności (*cycle des approfondissements*), obejmujący ostatnie 3 lata przed *college* (II klasa podstawowa – CE 2, potem I i II klasa – CM 1 i CM 2.). Uwzględniając tempo nauki indywidualnych uczniów, rada pedagogiczna może przedłużyć lub skrócić o rok okres kształcenia ucznia w ramach każdego z tych etapów
- kształcenie w *collège* trwa cztery lata i jest podzielone na trzy etapy nauczania:
  - etap „obserwacji i adaptacji” (*cycle d'observation et d'adaptation*), klasa VI
  - etap „utrwalania” (*cycle central*), klasy V i IV
  - etap „orientacji zawodowej” (*cycle d'orientation*), klasa III

Klasy są numerowane od tyłu, a więc po szkole podstawowej uczniowie idą do klasy szóstej, po niej do piątej, czwartej i trzeciej. Uczniowie podlegają ciągłej ocenie nauczycieli w trakcie całego okresu nauki w szkole podstawowej i średniej. Klasę można powtarzać wyłącznie na zakończenie pełnego etapu, przy czym rodzice mogą odwołać się od tej decyzji.

Egzaminy państwowe odbywają się na początku CE 2 i *collège* i mają na celu ocenę postępów i trudności uczniów w nauce. Pozwalają również na dokonanie porównań na poziomie całego kraju. W klasach VI-III rozpoczyna się wystawianie ocen z zachowania (*note de vie scolaire*), obejmujących m.in. frekwencję ucznia i przestrzeganie przez niego szkolnego regulaminu.

Na zakończenie szkoły podstawowej nie odbywa się żaden egzamin potwierdzający ukończenie tego etapu kształcenia lub decydujący o skierowaniu ucznia do konkretnej szkoły na poziomie średnim. Jeżeli nauczyciel nie zgłasza żadnych uwag, wówczas każdy uczeń ma

prawo rozpocząć naukę w klasie VI *collège*. Po ukończeniu 12 roku życia wszyscy uczniowie, niezależnie od poziomu, muszą opuścić szkołę podstawową, a następnie zapisać się do *collège*. Na koniec szkoły podstawowej nie wydaje się żadnego dokumentu potwierdzającego jej ukończenie.

Uczniowie, u których występują bardzo poważne trudności w nauce i/lub w zakresie przystosowania społecznego na zakończenie szkoły podstawowej, w *collège* uczęszczają na zajęcia w sekcjach realizujących specjalnie dostosowany program kształcenia ogólnego i zawodowego (*SEGPA*).

Ponadto od IV klasy prowadzone jest kształcenie przemienne (szkoła – zakład pracy), które umożliwia uczniom praktyczne poznanie i bezpośredni kontakt z pracą w różnych zawodach. Od 2005 roku w ramach zmian programowych w III klasie zostały wprowadzone zajęcia fakultatywne, na których uczniowie zapoznają się z zasadami regulującymi rynek pracy.

Po ukończeniu *collège* uczniowie otrzymują świadectwo państwowe *brevet (diplôme national du brevet)*, na podstawie ocen z ostatnich dwóch lat (IV i III klasy) *collège* oraz egzaminu państwowego. Świadectwo nie jest kwalifikacją obowiązkową, a kontynuowanie nauki w liceum nie jest uzależnione od zdania egzaminu.

Kontynuowanie nauki w *lycée* nie jest uzależnione od posiadania *brevet*.

Po ukończeniu szkoły średniej (*collège*) uczniowie mają do wyboru trzy następujące ścieżki kształcenia:

- kształcenie ogólne (liceum ogólnokształcące), które trwa 3 lata (klasa II, I i tzw. klasa końcowa) i kończy się ogólnym egzaminem maturalnym
- kształcenie techniczne (liceum techniczne), trwa również 3 lata i kończy się technicznym egzaminem maturalnym
- kształcenie zawodowe (liceum zawodowe), trwa 2 lata i kończy się uzyskaniem świadectwa, a po kolejnych dwóch latach zawodowym egzaminem maturalnym. Przygotowuje uczniów do uzyskania kwalifikacji zawodowych, które umożliwiają podjęcie pracy bezpośrednio po ukończeniu szkoły. Natomiast uczniowie, którzy chcą kontynuować naukę, przygotowują się przez kolejne dwa lata do uzyskania zawodowego świadectwa maturalnego. Ukończenie liceum zawodowego pozwala uzyskać następujące dyplomy:
  - świadectwo umiejętności zawodowych
  - dyplom kształcenia zawodowego
  - maturę zawodową

Licea zawodowe prowadzą zarówno kształcenie ogólne, jak również kształcenie teoretyczne i praktyczne kształcenie zawodowe, włącznie z praktykami w zakładach pracy.

Grecja

Kształcenie jest obowiązkowe dla grupy wiekowej od 5 do 15 lat i dzieli się na następujące etapy:

1. Kształcenie przedszkolne (*Nipiagogeio*), wiek: 5-6 lat
2. Szkoła podstawowa (*Dimotiko scholio*), wiek: 6-12 lat
3. Szkoła średnia (*Gymnasio*), wiek: 12-15 lat

Istnieją 3-letnie wieczorowe gimnazja (*Esperina Gimnazja*), w których uczą się pracujący uczniowie. Do takiej szkoły można uczęszczać po ukończeniu 14 lat.

Wszyscy Grecy mają zapewnione prawo do bezpłatnej nauki w placówkach szkolnictwa publicznego. Placówki te korzystają z pomocy finansowej państwa. W Grecji obowiązek szkolny

trwa 10 lat. Kształcenie przedszkolne trwa 1 rok, następne 6 lat odpowiada szkolnictwu podstawowemu, 3 pozostałe lata szkolnictwu średniemu niższemu.

Do państwowych placówek szkolnych, prowadzących obowiązek szkolny przyjmuje się wyłącznie uczniów mieszkających w rejonie szkoły. Dzieci rozpoczynające naukę w szkole podstawowej muszą ukończyć 5 lat do końca roku kalendarzowego, w którym następuje rejestracja. Do szkół średnich uczniów przyjmuje się automatycznie, po ukończeniu przez nich szkoły podstawowej. We wszystkich państwowych szkołach podstawowych i średnich kształcenie jest bezpłatne. Z budżetu państwa ponoszone są też wszystkie koszty nauki jak dojazd do szkoły czy zakup książek.

Rok szkolny trwa 175 dni, od 11 września do 15 czerwca. Gimnazja kończą szkołę 31 maja. Szkoły są na ogół czynne w godzinach przedpołudniowych przez 5 dni w tygodniu, a tygodniowy wymiar zajęć wynosi od 23 do 35 godzin, w zależności od roku nauki. Lekcja trwa od 40 do 50 minut. Liczba godzin tygodniowo w klasie I i II wynosi 25 godzin, 30 godzin w następnych 4 klasach, a 35 godzin w gimnazjum.

W szkole podstawowej ocena jest prowadzona w sposób ciągły, a w przypadku starszych uczniów opiera się częściowo na zadanych pracach. Uczniowie nie powtarzają pierwszych dwóch lat szkoły podstawowej. Promocja do następnej klasy odbywa się automatycznie, z wyjątkiem sytuacji, gdy jest to nieuzasadnione ze względu na niedostateczną frekwencję (ponad połowę roku szkolnego). Uczniowie otrzymują świadectwo po ukończeniu każdej klasy, a świadectwo ukończenia szkoły podstawowej (*Apolytirio Dimotikou*) uprawnia do rozpoczęcia nauki w *Gymnasio*. W Grecji uczniowie muszą powtarzać rok, jeśli w klasie III i IV wśród średnich ocen końcowych z różnych przedmiotów dominują słabe stopnie (D i niższe), a w klasie V i VI ogólna średnia wynosi poniżej 4,5 (na 10).

Ocena w szkole średniej ma charakter ciągły i opiera się na sprawdzianach pisemnych, zadawanych uczniom pracach oraz egzaminach przeprowadzanych na zakończenie roku. Promocja jest uzależniona od wyników w nauce.

Uczniowie, którzy zdali egzamin na zakończenie nauki w szkole średniej, otrzymują świadectwo ukończenia szkoły (*Apolytirio Gymnasiou*), uprawniające do wstąpienia do liceum. Egzamin kończący się wydaniem tego świadectwa przeprowadzają nauczyciele, a uczniowie mogą przystąpić do niego ponownie, bez konieczności powtarzania zajęć.

Hiszpania

Kształcenie jest obowiązkowe w wieku od 6 do 16 lat i dzieli się na dwa poziomy: kształcenie na poziomie podstawowym, składające się z trzech dwuletnich etapów, oraz kształcenie na poziomie średnim, trwające 4 lata.

Etapy kształcenia obowiązkowego:

1. Szkoła podstawowa, (*Educación primaria*), wiek: 6-12 lat
2. Szkoła średnia, gimnazjum, (*Educación Secundaria Obligatoria*), wiek: 12-16 lat

Naukę w szkole podstawowej mogą rozpocząć dzieci, które ukończyły 6 lat. W przypadku gdy liczba kandydatów jest większa niż liczba miejsc, stosuje się określone kryteria przyjęć (dochód w rodzinie, rejon szkoły, niepełnosprawność ucznia, rodzeństwo w tej samej szkole). Przejście ze szkoły podstawowej do szkoły średniej odbywa się automatycznie. Kształcenie obowiązkowe jest bezpłatne zarówno w placówkach publicznych, jak i placówkach prywatnych finansowanych ze środków publicznych.

Kalendarz szkolny ustalają poszczególne Wspólnoty Autonomiczne, należy jednak przestrzegać pewnych minimalnych standardów, które gwarantują ujednoczone funkcjonowanie placówek. Rok szkolny trwa 180 dni w szkole podstawowej i 175 dni w szkole średniej, od

połowy września do drugiej połowy czerwca. Szkoły są czynne 5 dni w tygodniu, a średni tygodniowy wymiar zajęć wynosi 25 lekcji w szkole podstawowej i 30 lekcji w szkole średniej. Lekcja trwa 55 minut. Minimalny roczny wymiar zajęć dydaktycznych wynosi 875 godzin w szkole podstawowej i 1050 godzin w szkole średniej.

W szkole podstawowej ocena musi być prowadzona w sposób ciągły i uwzględniać postępy ucznia w różnych dziedzinach. O promocji do następnej klasy decyduje wychowawca klasy. Warunkiem przejścia do kolejnego cyklu kształcenia w szkole podstawowej jest osiągnięcie przez ucznia standardów przewidzianych w programie nauczania, chociaż uczniowie mogą w razie potrzeby powtarzać klasę. Uczniowie, którzy przechodzą do następnego cyklu z negatywną oceną z jednego lub kilku przedmiotów, otrzymują odpowiednią pomoc lub uczestniczą w dodatkowych zajęciach, aby nadrobić zaległości. Na zakończenie szkoły podstawowej uczniowie nie otrzymują świadectwa jej ukończenia, otrzymują je na zakończenie gimnazjum.

W szkole średniej niższej ocena ma charakter ciągły, ale jest prowadzona oddzielnie dla każdego przedmiotu. Uczniowie mogą zdawać dodatkowy egzamin z przedmiotów, których nie zaliczyli na zakończenie roku. Po zakończeniu przez uczniów nauki, rada pedagogiczna podejmuje decyzję o promocji uczniów do kolejnej klasy, uwzględniając ich dojrzałość, możliwości nadrobienia zaległości i przewidywane postępy w następnych latach. Uczniowie, którzy po dodatkowym egzaminie nadal mają do zaliczenia więcej niż 3 przedmioty, muszą powtarzać rok szkolny. Rok można powtarzać tylko raz. Jeżeli po powtórzeniu roku uczeń nadal nie spełnia warunków przejścia do kolejnej klasy, rada pedagogiczna i za zgodą rodziców, podejmuje decyzję o promocji do następnej klasy na warunkach określonych przez władze oświatowe, zgodnie z potrzebami edukacyjnymi ucznia. W trakcie całej obowiązkowej edukacji uczeń może powtarzać rok dwa razy.

Po ukończeniu kształcenia obowiązkowego uczniowie otrzymują *Graduado en Educación Secundaria Obligatoria* (świadectwo ukończenia kształcenia obowiązkowego na poziomie średnim). To świadectwo otrzymuje się po zaliczeniu wszystkich przedmiotów. Świadectwo mogą otrzymać również ci uczniowie, którzy ukończyli rok z jednym, dwoma, a w wyjątkowych sytuacjach trzema przedmiotami ocenionymi negatywnie, pod warunkiem, że rada pedagogiczna uzna, że nie wpłynęło to na uzyskanie podstawowej wiedzy i umiejętności. Uczniowie, którzy nie otrzymali *Graduado en Educación Secundaria Obligatoria* otrzymują „świadectwo uczęszczania do szkoły”, które uwzględnia liczbę lat nauki oraz przedmioty na które uczęszczał uczeń.

Świadectwo ukończenia kształcenia obowiązkowego na poziomie średnim uprawnia do podjęcia dalszego kształcenia kończącego się egzaminem maturalnym lub specjalistycznego kształcenia zawodowego na poziomie średniozaawansowanym.

Holandia

Kształcenie jest obowiązkowe dla uczniów od 5 do 18 roku życia, choć do szkół podstawowych uczęszczają niemal wszystkie 4-latki (99,3%). Obowiązek szkolny trwa ogółem 13 lat.

Etapy obowiązku szkolnego:

I. Szkolnictwo podstawowe (*Primair onderwijs*), wiek: 5-12 lat

– szkoła podstawowa (*Basischool*)

– specjalna szkoła podstawowa (*Speciale school voor basisonderwijs*)

II. Szkolnictwo średnie (*Voortgezet onderwijs*), wiek: 12-18 lat

1. *gymnasim i atheneum*

Są to 6-letnie szkoły przygotowujące do podjęcia studiów wyższych (*Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs – VWO*)

2. Szkoły średnie prowadzące kształcenie ogólne na wyższym etapie (*Hoger algemeen voortgezet onderwijs* – HAVO), wiek: 12-17 lat

Są to 5-letnie szkoły średnie, po ukończeniu których można kontynuować naukę na uczelniach wyższych, ale nie uniwersyteckich. Absolwenci tego poziomu nauczania mogą kontynuować swoją naukę na uczelniach wyższych HBO (*Hogerberoeponderwijs*), gdzie są przygotowani do zawodów, w których wymagane są wyższe kwalifikacje. Jeśli absolwenci HAVO chcą w przyszłości podjąć naukę na uczelni uniwersyteckiej, to po otrzymaniu dyplomu muszą kontynuować naukę przez dodatkowe 2 lata na poziomie VWO (*bovenbouw*).

3. Szkoły średnie prowadzące kształcenie przedzawodowe (*Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs* – VMBO), wiek: 12-16 lat

To typ szkoły przygotowującej uczniów do nauki zawodu w NBO (*middelbaabe-roeps onderwijs*). Szkoły VMBO dzielą się na: (TL) teoretyczne przygotowanie do zawodu, (GL) teoretyczne i praktyczne przygotowanie do zawodu, (KB lub KBL) nauka zawodu przez praktykę, (BB) przygotowanie do zawodu bez podstaw teoretycznych, (LWOO) nauka zawodu dla słabych uczniów. Po ukończeniu edukacji na poziomie VMBO młodzież kontynuuje naukę (przez 2 dodatkowe lata) na poziomie HAVO. Dotyczy to uczniów poziomu VMBO TL, natomiast uczniowie pozostałych szkół VMBO z wyjątkiem VMBO LWOO, mogą kontynuować edukację wybranego zawodu na poziomie MBO (*middelbaar beroepsonderwijs*) w wybranym sektorze.

4. Szkoły średnie prowadzące kształcenie specjalne (*Speciaal voortgezet onderwijs*), wiek: 12-18/20 lat

Jest to edukacja zawodowa dla dzieci ze szczególną trudnością w przyswajaniu wiedzy. W Polsce były to szkoły powszechnie znane jako przyuczenie do zawodu. Dodatkowo dzieci uczą się życia, jak mieszkać, pracować, współżyć z otoczeniem. Wyznacznikiem skierowania dziecka do takiego typu szkoły są wyniki testu na inteligencję dziecka (IQ od 60 do 80) i wnioski ze szkoły, że dziecko ma zaległości w nauce minimum 3 lata w VIII klasie szkoły podstawowej. Nauka trwa 5 lat, a granicą zakończenia nauki jest wiek ukończenia 18 roku życia. Po tej szkole nie ma kontynuacji nauki do systemu VMBO.

5. Szkolenie praktyczne (*praktijkonderwijs*), wiek: 12-18 lat

Każde dziecko ma obowiązek uczęszczania do szkoły w pełnym wymiarze po skończeniu 5 lat. Dzieci muszą kształcić się w szkole w pełnym wymiarze przez 13 pełnych lat szkolnych i w każdym przypadku do końca roku szkolnego, w którym kończą 16 lat. Następnie młodzież (do 18 lat) obowiązkowo uczęszcza do placówki prowadzącej kształcenie w ramach obowiązku nauki co najmniej dwa razy w tygodniu przez kolejny rok. Młodzi ludzie, którzy odbywają kształcenie praktyczne na podstawie odpowiedniej umowy w określonym sektorze zatrudnienia, uczęszczają na zajęcia raz w tygodniu w ramach urlopu szkoleniowego i pracują w pozostałe dni tygodnia.

Kształcenie obowiązkowe do 18 lat jest bezpłatne.

Do szkoły podstawowej przyjmowane są dzieci w wieku co najmniej 4 lat. Do szkoły średniej przyjmuje się uczniów po ukończeniu szkoły podstawowej lub specjalnej szkoły podstawowej, na ogół w wieku 12 lat.

Decyzje w sprawie przyjęcia do szkoły VMBO, HAVO lub VWO podejmuje organ prowadzący (zarząd szkoły), który może powołać komisję rekrutacyjną, aby podejmowała takie decyzje w jego imieniu. Komisja rekrutacyjna składa się z dyrektora i jednego lub kilku nauczycieli z danej szkoły. W jej skład mogą także wchodzić dyrektorzy i nauczyciele ze szkół podstawowych. Dyrektor szkoły podstawowej ucznia ma obowiązek przygotować raport oceniający jego zdolności do nauki i poziom osiągnięć.

Rekrutacja do szkół VMBO, HAVO i VWO odbywa się na podstawie oceny predyspozycji uczniów. W tym celu, najczęściej w ostatniej klasie szkoły podstawowej, przeprowadza się centralnie opracowane sprawdziany, które pozwalają ocenić poziom wiedzy i umiejętności uczniów.

Praktyczne szkolenie jest przeznaczone dla uczniów, którzy z różnych względów borykają się z problemami natury społeczno-ekonomicznej. Uczniowie ci nie otrzymują dyplomu VMBO. Są przygotowani do wykonywania zawodów wymagających mniejszych kwalifikacji, potrzebnych na lokalnym rynku pracy.

Rok szkolny trwa co najmniej 200 dni od sierpnia do czerwca. Szkoły są czynne 5 dni w tygodniu, ale w szkole podstawowej nie prowadzi się na ogół zajęć w środowe popołudnia. Łączny minimalny wymiar zajęć dydaktycznych w szkole podstawowej wynosi 7 520 godzin podzielonych na 8 lat nauki. W pierwszych czterech klasach wynosi on 3 520 lekcji, a w ostatnich czterech klasach – 3 760 lekcji. O godzinach rozpoczynania i kończenia lekcji oraz czasie ich trwania decyduje organ prowadzący szkołę (zarząd szkoły).

W szkole średniej zalecany roczny wymiar zajęć lekcyjnych wynosi minimum 1000 godzin, a w roku egzaminacyjnym 700 godzin.

Przez cały okres kształcenia w szkole podstawowej i średniej nauczyciele prowadzą ocenę ciągłą uczniów. Na zakończenie szkoły podstawowej każdy uczeń otrzymuje świadectwo z informacjami o osiągnięciach w nauce i wskazówkami dotyczącymi wyboru szkoły średniej. W większości (92%) szkół końcowe osiągnięcia uczniów ocenia się za pomocą ogólnokrajowych sprawdzianów. Istnieje możliwość powtarzania klasy, ale szkoły starają się zapewnić ciągłość rozwoju ucznia.

W szkole średniej w ramach kształcenia obowiązkowego niektórzy uczniowie muszą powtarzać klasę. Jedyne cykl nauki w VMBO jest całkowicie objęty obowiązkiem szkolnym. Egzamin na zakończenie VMBO składa się z dwóch części: egzaminu wewnętrznego, organizowanego przez szkołę i egzaminu zewnętrznego, przeprowadzanego centralnie.

Litwa

Zgodnie z przepisami dzieci mogą rozpocząć kształcenie obowiązkowe w wieku 7 lat (lub wcześniej, jeśli dziecko jest gotowe do nauki szkolnej), a kończą ją w wieku 16 lat.

Etapy obowiązku szkolnego:

1. Szkoła podstawowa (*Pradinė motyla*), wiek: 7-10/11 lat
2. Ogólnokształcąca szkoła średnia (*Pagrindinė motyla*), wiek: 10/11-16/17 lat w tym część *Gimnazija*, wiek: 14/15-16/17 lat
3. Zawodowa szkoła średnia (*Profesinė mokykla*), wiek: 14-16/17 lat
4. Ogólnokształcąca szkoła średnia (*Jaunimo mokykla*), wiek: 11/12-16 lat

Jaunimo mokykla jest szkołą 5/6 letnią dla uczniów zaniedbanych społecznie i edukacyjnie w wieku 12-16 lat. Szkoły te mogą funkcjonować jako odrębne instytucje edukacyjne lub w szkole zawodowej (*profesinė mokykla*). Uczęszczają tam uczniowie skierowani na wniosek rodziców lub opiekunów, aby uzyskać wykształcenie ogólne i przygotowujące do zawodu. Językiem wykładowym może być język inny niż litewski (rosyjski, polski lub białoruski). Po ukończeniu 10-letniej edukacji uczniowie otrzymują (*pagrindinio išsilavinimo pažymėjimas*), a tym samym prawo do kontynuowania nauki w szkole średniej wyższego stopnia.

Kształcenie w publicznych szkołach podstawowych i średnich jest bezpłatne. Rodzice mogą zapisać dziecko do wybranej szkoły. Niektóre *Gimnazija* przeprowadzają selekcję na podstawie ustalonych wymogów, określających przedział ocen kwalifikujących z poszczegól-

nych przedmiotów, i z uwzględnieniem takich aspektów społecznych, jak specjalne potrzeby edukacyjne. W przypadku gdy liczba kandydatów znacznie przekracza liczbę dostępnych miejsc, komisje eksperckie Ministerstwa Edukacji i Nauki przeprowadzają egzaminy wstępne (sprawdziany na podstawie programu nauczania z 8 lat nauki) i zatwierdzają ich wyniki.

Rok szkolny rozpoczyna się we wrześniu i kończy się dla klas I-V 31 maja. Pozostałe klasy kończą rok szkolny 10 czerwca.

Zajęcia w szkole podstawowej i średniej rozłożone są na 5 dni w tygodniu. Klasy od I do IV obowiązują 23 lekcje trwające po 35 minut, w V klasie – 26 lekcji, w VI klasie – 28 lekcji, w VII klasie 29 lekcji, a od VIII do X klasy – 30-31 lekcji. Od V klasy czas trwania lekcji wynosi 45 minut.

Uczniowie są oceniani przez nauczycieli w sposób ciągły, a wyniki oceny przekazywane są rodzicom. Uczniowie mający trudności w nauce mogą powtarzać klasę. Na Litwie od III do VI klasy wystarczającym powodem do powtarzania roku przez ucznia może być jeden niezaliczony przedmiot. Po zakończeniu nauki w szkole podstawowej uczniowie automatycznie przechodzą na kolejny poziom bez zdawania egzaminu końcowego, na podstawie świadectwa ukończenia szkoły podstawowej (*pradinio išsillavinimo pažymėjimas*), które uprawnia uczniów do rozpoczęcia nauki w szkołach ponadgimnazjalnych.

Luksemburg

W tym kraju kształcenie jest obowiązkowe w wieku od 4 lat do 16 roku życia.

Szczeble obowiązkowego kształcenia są następujące:

1. Przedszkole (*Spillschou*), wiek: 4-6 lat
2. Szkoła podstawowa, wiek: 6-12 lat
3. Szkoła średnia, wiek: 12-16
  - średnia szkoła ogólnokształcąca
  - średnia szkoła techniczna

Do przedszkoli zapisuje się dzieci, które do 1 września danego roku ukończyły 4 lata. Zapis może być odłożony o jeden rok na żądanie rodziców, pod warunkiem wydania zgody przez radę samorządową, a także w przypadku gdy stan zdrowia dziecka, albo jego rozwój intelektualny uzasadnia taką decyzję. Do wniosku składanego do rady dołączane jest zaświadczenie wystawiane przez pediatrę.

Dzieci przyjmowane do szkoły podstawowej muszą mieć ukończone 6 lat. Przyjęcie do szkoły średniej wymaga pozytywnej opinii wydawanej na zakończenie szkoły podstawowej. Uczniowie placówek przedszkolnych i szkół podstawowych uczęszczają obowiązkowo do placówki w swoim rejonie, w pobliżu miejsca zamieszkania. Na poziomie średnim nie istnieją ograniczenia dotyczące wyboru szkoły ani formalnych procedur przyjęć. Kształcenie we wszystkich państwowych placówkach przedszkolnych oraz szkołach podstawowych i średnich jest bezpłatne.

Rok szkolny w szkole podstawowej i średniej trwa 212 dni, od 15 września do 15 lipca. Szkoły są czynne co najmniej przez 3 pełne dni i 2 razy po pół dnia w tygodniu. W szkołach podstawowych i średnich tygodniowo odbywa się 30 lekcji trwających po 50-55 minut. Minimalny roczny wymiar zajęć wynosi 936 godzin dydaktycznych w szkole podstawowej i 900 godzin w szkole średniej.

W trakcie kształcenia obowiązkowego nie przeprowadza się centralnych egzaminów. Nauczyciele szkół podstawowych prowadzą ocenę ciągłą w poszczególnych grupach przedmiotów i dokonują całościowej sumarycznej oceny (okresowe sprawdziany, głównie pisemne) w szerszych dziedzinach programu nauczania. Uczniowie przechodzą do następnej klasy na podstawie wyników w nauce. W 1996 roku egzamin wstępny do szkoły średniej zastąpiono

procedurą selekcji obejmującą ujednoczone sprawdziany i testy psychologiczne; na tej podstawie uczniom i rodzicom wskazuje się rodzaj kształcenia, który powinni wybrać.

W szkole średniej nauczyciele przeprowadzają w ciągu semestru trzy sprawdziany z każdego przedmiotu, których wyniki decydują o przejściu do następnego etapu. Po ukończeniu kształcenia obowiązkowego uczniowie otrzymują świadectwo.

Łotwa

Obowiązek szkolny trwa 11 lat. Kształcenie jest obowiązkowe dla uczniów w wieku od 5 do 16 roku życia. W szkołach publicznych kształcenie jest bezpłatne dla wszystkich uczniów. Wykształcenie elementarne (*Pamatizglītība*) jest obowiązkowe i można je nabyć następujących cyklach:

1. Przedszkole (*Pirmsskolas izglītība*), wiek: 5-7 lat
2. Cykl kształcenia obowiązkowego (*Pamatskolas*), wiek: 7-16 lat
  - *Sākumskolas*, (6 lat) i *Gimnazja* (3 lata) lub
  - *Vidusskolas* (9 lat)
3. Szkoły *Vidusskolas* prowadzą nie tylko kształcenie obowiązkowe, ale również kształcenie na poziomie średnim wyższym.

Uczniowie, którzy nie odbyli pełnego cyklu kształcenia obowiązkowego, mogą również ukończyć ten cykl w niektórych szkołach zawodowych (*Profesionālaās izglītības iestāde*). W tych szkołach uczniowie po ukończeniu 15 lat, a nie później niż 18 lat otrzymują świadectwo ukończenia wykształcenia elementarnego i świadectwo kwalifikacji zawodowych.

Dzieci są obowiązkowo zapisywane przez rodziców do wybranej szkoły po osiągnięciu 7 lat, przy czym każde dziecko ma prawo uczęszczać do szkoły położonej najbliżej swego miejsca zamieszkania. Dzieci mogą również rozpocząć naukę zgodnie z życzeniem rodziców i opinią lekarza rodzinnego, wcześniej lub później, w zależności od stanu swojego zdrowia i psychologicznej gotowości.

Publiczne placówki edukacyjne prowadzące kształcenie obowiązkowe nie mogą przeprowadzać sprawdzianów wstępnych.

Rok szkolny w ramach kształcenia obowiązkowego obejmuje 34 tygodnie zajęć dydaktycznych w I klasie, 35 tygodni w klasach II-VIII i 37 tygodni w IX klasie. Zajęcia szkolne prowadzi się przez 5 dni w tygodniu. Dzienny wymiar zajęć w szkole nie może przekraczać: 5 lekcji w klasach I-III, 6 lekcji w klasach IV-V, 7 lekcji w klasach VI-VII, 8 lekcji w klasach VIII-IX. Zajęcia lekcyjne trwają 40 lub 45 minut, w zależności od decyzji dyrektora szkoły.

Nauczyciele prowadzą w klasach ciągłą ocenę postępów uczniów w nauce, stosując skalę ocen 1-10 oraz system oceny bez stopni (oceny opisowej). W klasie I osiągnięcia uczniów ocenia się bez wystawiania stopni, a od września 2004 r. w klasach II i III przechodzi się stopniowo od ocen opisowych (stosowanych dotychczas w klasach I-III) do stopni. Obecnie oceny opisowe w klasach II i III stosuje się we wszystkich przedmiotach z wyjątkiem matematyki, języka ojczystego, języka łotewskiego dla uczniów należących do mniejszości narodowych, jak również z wyjątkiem przedmiotów przyrodniczych (w klasie IV). Ocena opisowa jest krótkim, ustnym i pisemnym, sprawozdaniem o postępach ucznia, przedstawiającym jego poziom wiedzy i umiejętności, postawę wobec nauki i aktywność na zajęciach. W klasach V-IX uczniowie oceniani są na podstawie skali ocen.

Uczniowie mający trudności w nauce mogą powtarzać klasę lub korzystać z pomocy na zajęciach wyrównawczych. Na Łotwie uczeń może być zmuszony do powtarzania klasy, jeśli w klasach od I do IV nie zda z więcej niż jednego przedmiotu, a w klasach V i VI – z ponad dwóch przedmiotów. Na zakończenie kształcenia obowiązkowego uczniowie przystępują

do egzaminów przygotowywanych przez Ministerstwo Edukacji i Nauki. Uczniowie, którzy uzyskali pozytywne oceny ze wszystkich przedmiotów oraz centralnych sprawdzianów i egzaminów, otrzymują świadectwo ukończenia kształcenia obowiązkowego i kartę osiągnięć w nauce. Zawodowe szkoły średnie wystawiają również świadectwo ukończenia kształcenia obowiązkowego oraz świadectwo kwalifikacji zawodowych.

Niemcy

W Niemczech długość trwania obowiązku szkolnego zależy od landu i rodzaju kształcenia. Kształcenie w pełnym wymiarze jest obowiązkowe dla uczniów od 6 do 15 lub 16 roku życia (zależnie od danego landu), a kształcenie w niepełnym wymiarze obowiązuje do 18 roku życia. Kształcenie obowiązkowe jest w całości bezpłatne. Obowiązek szkolny obejmuje następujące szczeble kształcenia:

1. Szkoła podstawowa (*Grundschule*), wiek: 6-10 lat (6-12 lat w Berlinie i Brandenburgii)
2. Szkoła średnia I stopnia:
  - *Orientierungsstufe*, wiek: 10-12 lat, (faza „orientacji” w różnych rodzajach szkół lub jako odrębna jednostka organizacyjna)
  - *Gymnasium*, *Realschule*, *Hauptschule*, *Gesamtschule*, inne szkoły prowadzące kilka cykli kształcenia np. *Mittelschule* wiek: 10/12–15/16 lat.
3. Szkoła średnia II stopnia, wiek: od 15/16–18/19 lat

Dzieci przyjmowane są do lokalnej szkoły podstawowej od 6 lat. Przejście ze szkoły podstawowej do jednej z kilku rodzajów szkół średnich odbywa się zgodnie z różnymi przepisami, zależnie od ustawodawstwa danego landu oraz może być uzależnione od wyników w nauce i/lub decyzji władz edukacyjnych. Decyzje o wyborze szkoły średniej niższego stopnia podejmują rodzice, na podstawie oceny dokonanej przez szkołę podstawową.

Rok szkolny trwa od 188 dni (pięciodniowy tydzień nauki szkolnej) do 208 dni (sześciodniowy tydzień nauki szkolnej) w okresie od sierpnia do lipca. O dziennym i tygodniowym wymiarze zajęć szkolnych decydują poszczególne landy. Szkoły są czynne przez 5 lub 6 dni w tygodniu (w większości przed południem). Każdy tydzień składa się z 20-29 lekcji w szkole podstawowej i 28-32 lekcji w szkole średniej. Lekcja trwa 45 minut.

Na wszystkich poziomach powszechną praktyką jest ocena uczniów, prowadzona na podstawie wypowiedzi pisemnych i ustnych. Niektórzy uczniowie muszą powtarzać klasę. Uczniowie, którzy osiągnęli zadawalający poziom na zakończenie gimnazjum otrzymują świadectwo ukończenia (*Hauptschulabschluss* and *Mittlerer Schulabschluss*).

Norwegia

Kształcenie obowiązkowe trwa 10 lat, od 6 do 16 roku życia w następujących szkołach:

1. Szkoła podstawowa i średnia I stopnia (*Grunnskole*), wiek: 6-16 lat
2. Etap szkoły podstawowej, klasy I-VII, (*Barnetrinnet*), wiek: 6-12 lat
3. Etap szkoły średniej I stopnia, klasy VIII-X, (*Ungdomstrinnet*), wiek: 13-16 lat

Dzieci rozpoczynają kształcenie obowiązkowe w roku kalendarzowym, w którym kończą 6 lat. Przyjęto zasadę, że uczniowie uczęszczają do szkoły publicznej położonej najbliżej ich miejsca zamieszkania. Na wniosek rodziców uczeń może zostać przyjęty do innej szkoły, jeśli są w niej wolne miejsca. Kształcenie obowiązkowe jest bezpłatne w szkołach publicznych, natomiast w szkołach prywatnych od uczniów pobierane jest czesne.

Od 1994 roku rok szkolny dla uczniów trwa 38 tygodni, a dla nauczycieli 39 tygodni. Rok szkolny obejmuje 190 dni od połowy sierpnia do połowy czerwca. Tydzień nauki w szkole

trwa 5 dni. Dzienny wymiar zajęć ustala administracja szkolna. Minimalny roczny wymiar zajęć dydaktycznych wynosi 5 196 godzin dla szkoły podstawowej (klasy I-VII) i 2 556 godzin dla gimnazjum (klasy VIII-X). Lekcja trwa 60 minut. Administracja szkolna może sama ustalać dzienny wymiar zajęć lekcyjnych. W wielu gminach szkoły prowadzą więcej godzin zajęć niż wymagane minimum.

Na poziomie szkoły podstawowej (klasy I-VII) nie prowadzi się formalnej oceny. Na poziomie szkoły średniej (klasy VIII-X) podstawę stopni, wystawianych z każdego przedmiotu dwa razy do roku, stanowi ocena dokonywana przez nauczyciela. Promocja do następnej klasy jest automatyczna. Na zakończenie nauki w *grunnskole* wszyscy uczniowie przystępują do ogólnokrajowych egzaminów i otrzymują świadectwo, na którym podaje się wszystkie uzyskane stopnie. Wszyscy uczniowie, którzy otrzymali świadectwo, mają zagwarantowany wstęp do szkoły średniej II stopnia. W 2004 roku, w celu lepszego dostosowania dydaktyki do potrzeb indywidualnych uczniów, wprowadzono ogólnokrajowe sprawdziany dotyczące podstawowych umiejętności w klasach V i VIII. Za ogólnokrajowe egzaminy i ocenę ucznia odpowiada Dyrekcja ds. Szkolnictwa Podstawowego i Średniego, która wydaje również wytyczne w tym zakresie.

Polska

Kształcenie obowiązkowe trwa 10 lat i rozpoczyna się w wieku 6 lat. Funkcjonują następujące etapy kształcenia obowiązkowego:

1. Oddział przedszkolny, wiek: 6 lat
2. Szkoła podstawowa (6-letnia), wiek: 7-13 lat
  - etap I – nauczanie zintegrowane, 7-10 lat,
  - etap II – nauczanie przedmiotowe, 10-13 lat
3. Gimnazjum (3-letnia szkoła średnia I stopnia), wiek: 13-16 lat
  - etap III – nauczanie przedmiotowe

Kształcenie jest bezpłatne dla wszystkich uczniów. Jedynym kryterium przyjęć jest wiek (ukończenie 6 lat w roku kalendarzowym, w którym rozpoczyna się nauka w przypadku oddziału przedszkolnego oraz 7 lat w przypadku szkoły podstawowej). Przyjęcie ucznia do gimnazjum odbywa się na podstawie świadectwa ukończenia szkoły podstawowej (wymagane jest również przystąpienie do zewnętrznego sprawdzianu po 6 klasie szkoły podstawowej). Rodzice mają obowiązek zapisać dziecko do szkoły lub – w przypadku oddziału przedszkolnego – przedszkola, usytuowanych najbliżej miejsca zamieszkania.

Rok szkolny trwa około 185 dni, od września do czerwca, i jest podzielony na dwa semestry. Lekcje przedmiotów obowiązkowych (maksymalnie 23 lekcje po 45 minut na I etapie oraz maksymalnie 28 i 31 lekcji na etapach II i III) są na ogół rozłożone na 5 dni w tygodniu.

Ocena wiedzy i umiejętności uczniów w ciągu roku szkolnego nie jest ujednoczona w skali kraju i pozostaje całkowicie w gestii nauczycieli. Oceny dokonuje się na podstawie regularnych sprawdzianów pisemnych i ustnych. Wyniki uzyskane przez uczniów na zakończenie każdego semestru muszą zostać zatwierdzone przez radę pedagogiczną szkoły. Uczniowie, którzy nie uzyskali zadowalających wyników powtarzają klasę decyzją rady pedagogicznej. Promocja automatyczna obejmuje pierwsze trzy lata szkoły. W wyjątkowych wypadkach rada pedagogiczna może zdecydować o powtarzaniu przez ucznia klasy na podstawie opinii wydanej przez lekarza lub publiczne centrum wsparcia psychologiczno-pedagogicznego, biorąc też pod uwagę opinię rodziców lub opiekunów prawnych dziecka. Od roku szkolnego 2010/11 takie decyzje wydawane są na podstawie wniosku nauczyciela prowadzącego klasę. Przyczyną powtarzania roku może być też niewłaściwe zachowanie, jeśli po raz drugi na zakończenie

roku szkolnego uzyska on najniższą ocenę z zachowania. W przypadku gdy uczeń otrzyma najniższą notę po raz trzeci, automatycznie powtarza rok. Od roku szkolnego 2010/11 decyzja o tym, czy uczeń powinien powtarzać rok, jeśli przez co najmniej dwa lata z rzędu uzyskał najniższą ocenę z zachowania, należy do rady pedagogicznej

System oceny zewnętrznej w ramach kształcenia obowiązkowego obejmuje następujące ujednolicone sprawdziany i egzaminy:

– na zakończenie 6-letniej szkoły podstawowej (uczniowie w wieku 13 lat) – powszechny, obowiązkowy sprawdzian umiejętności wymaganych w podstawie programowej, niemający funkcji selekcyjnej. Przystąpienie do tego sprawdzianu umożliwia rozpoczęcie nauki w gimnazjum, a jego wyniki dostarczają uczniom, rodzicom i obydwu szkołom, tj. szkole podstawowej i gimnazjum, informacji o poziomie osiągnięć uczniów. Sprawdzenie ten przeprowadzono po raz pierwszy w 2002 roku.

– na zakończenie 3-letniego gimnazjum (uczniowie w wieku 16 lat) – powszechny, obowiązkowy egzamin, którego wyniki podaje się na świadectwie gimnazjalnym. Egzamin ten pozwala sprawdzić zdolności, umiejętności i wiedzę w zakresie przedmiotów humanistycznych i ścisłych (oraz języka obcego od 2008/09). Po raz pierwszy zewnętrzny egzamin gimnazjalny został przeprowadzony w 2002 roku. Wyniki egzaminu wraz z końcową oceną osiągnięć uczniów decydują o przyjęciu do szkół średnich II stopnia.

Portugalia

Obowiązek szkolny od 2009 roku trwa 12 lat (do 2009 roku trwał 9 lat). Kształcenie jest obowiązkowe dla uczniów w wieku od 6 do 18 roku życia.

Etapy kształcenia obowiązkowego:

1. Szkoła podstawowa (*Ensino básico*), wiek: 6-12 lat
  - klasy I-IV (I stopień nauczania)
  - klasy V-VI (II stopień nauczania)
2. Gimnazjum (*Ensino básico*), wiek: 12-15
  - klasy VII-IX (III stopień nauczania)
3. Szkolnictwo ponadgimnazjalne (*Ensino secundário*), wiek: 15-18 lat
  - klasy X-XII

Nauka w szkołach państwowych jest bezpłatna. Obowiązkowa edukacja może odbywać się również w szkołach prywatnych, które są finansowanych przez państwo, jeśli zlokalizowane są w rejonach, w których szkoły państwowe nie działają lub nie dysponują wystarczającą liczbą miejsc.

Przyjęcia do *ensino básico* odbywają się w głównej mierze na zasadzie rejonizacji, jednak rodzice mają możliwość umieszczenia swoich dzieci w innych szkołach, jeśli tylko dysponują one wolnymi miejscami.

Przejście do następnej klasy zależy od pomyślnego zakończenia przez ucznia poprzedniej klasy. Uczniowie, którzy osiągnęli limit wieku kształcenia obowiązkowego (18 lat) a nie ukończyli z pozytywnymi ocenami XII klasy mogą kontynuować obowiązkową naukę w szkołach dla dorosłych.

W szkole podstawowej w klasach od I do IV tygodniowy wymiar zajęć wynosi 25 godzin. Na dzienny wymiar zajęć składa się 5 godzin obowiązkowych oraz 3 godziny nieobowiązkowych zajęć dodatkowych.

Od klasy V rozkład zajęć uczniów ustalany jest przez organ zarządzający szkołą. W klasach V-VI tygodniowy wymiar lekcji wynosi 24 godziny (16 lekcji trwających 90 minut), a w gimnazjum w klasach VII-IX około 25,5 godziny (odpowiednio 17, 17 i 17,5 lekcji trwających 90

minut). W szkołach ponadgimnazjalnych tygodniowy wymiar zajęć zależy od profilu nauczania i wynosi od 16 do 36,5 godzin. Czas trwania kursów zawodowych obejmuje 3 100 godzin.

Ogólne zasady dotyczące organizacji roku szkolnego są następujące:

- Rok szkolny trwa od 1 września do 31 sierpnia;
  - obejmuje 180 dni zajęć dydaktycznych w placówkach szkolnych prowadzących kształcenie obowiązkowe
  - po każdym semestrze, trwającym średnio 3 miesiące, uczniowie mają dwutygodniowe ferie
  - okresy Świąt Bożego Narodzenia, Wielkanocy oraz karnawału są wolne od zajęć szkolnych
  - zajęcia szkolne rozpoczynają się w pierwszych dwóch tygodniach września a kończą pomiędzy końcem kwietnia a końcem czerwca.

Uczniowie, którzy skończą 6 lat do 15 września, obowiązkowo zapisywani są do I klasy w tym samym roku kalendarzowym. Kształcenie w ramach I cyklu mogą również rozpocząć dzieci, które ukończą 6 lat w okresie między 16 września a 31 grudnia, pod warunkiem, że w corocznym terminie zapisów rodzice lub opiekunowie złożą podanie do szkoły położonej najbliżej ich miejsca zamieszkania (lub miejsca pracy).

Uczniowie oceniani są na zakończenie każdego semestru i każdego roku szkolnego. Na zakończenie klas IV, VI i IX odbywają się egzaminy państwowe z języka portugalskiego i matematyki. W klasach IV i VI uczniowie przystępują ponadto do sprawdzianów przeprowadzanych w ramach monitoringu i ewaluacji systemu edukacji, prowadzonych w celu podniesienia jakości kształcenia. Odbywające się na zakończenie IX klasy egzaminy państwowe mają na celu dokonanie oceny ucznia i przyznanie mu świadectwa.

Uczniowie mogą powtarzać klasy z wyjątkiem pierwszego roku nauki, który może być jednak powtórzony w wypadku przekroczenia liczby nieusprawiedliwionych nieobecności w szkole.

Szwecja

Kształcenie obowiązkowe trwa 9 lat i prowadzone jest w ramach jednolitej struktury. Dzieci rozpoczynają naukę w szkole w wieku 7 lat, ale możliwe jest posłanie dziecka do szkoły w wieku 6 lat. Dziecko może rozpocząć naukę obowiązkową rok później, w semestrze jesiennym, w roku kalendarzowym ósmych urodzin dziecka, jeśli istnieją szczególne przyczyny i jeśli opiekun dziecka wystąpi z taką prośbą, a odpowiedni samorząd wyrazi na to zgodę. Cykl kształcenia obowiązkowego obejmuje szkołę podstawową i średnią oraz gimnazjum (*Grundskola*) dla wieku 7-16 lat.

O wyborze szkoły decydują rodzice, ale w szkołach, w których liczba kandydatów przekracza liczbę miejsc, pierwszeństwo mają uczniowie mieszkający w pobliżu. Kształcenie we wszystkich szkołach jest bezpłatne.

Rok szkolny trwa co najmniej 178 dni, od końca sierpnia do początku czerwca. Szkoły są czynne 5 dni w tygodniu. O dziennym wymiarze zajęć (który nie może przekraczać 8 godzin, a w klasach I-II – 6 godzin) i tygodniowym wymiarze zajęć decyduje szkoła.

Zgodnie z przepisami ogólnokrajowymi minimalna liczba godzin zajęć dydaktycznych w ciągu 9 lat kształcenia obowiązkowego wynosi 6 665.

Przez cały okres kształcenia w *grundskola* obowiązuje ciągły system oceny. W ramach ogólnokrajowego systemu oceniania, na zakończenie III klasy przeprowadza się sprawdziany z matematyki, języka szwedzkiego i szwedzkiego jako drugiego języka, zaś na zakończenie V klasy – z języka szwedzkiego, języka angielskiego i matematyki, oraz na zakończenie

klasy IX – również z tych trzech podstawowych przedmiotów oraz biologii, chemii i fizyki. Stopnie wystawia się od VIII klasy według trzystopniowej skali: zaliczony, zaliczony z wyróżnieniem i zaliczony ze specjalnym wyróżnieniem. Uczniowie, którzy nie osiągnęli celów danego przedmiotu, nie otrzymują stopnia z tego przedmiotu, lecz ocenę opisową. Uczniowie automatycznie zdają do następnej klasy. Uczniowie, którzy ukończyli ostatnią klasę, otrzymują świadectwo ukończenia *grundskola*. Uczniowie, którzy nie otrzymali świadectwa ukończenia szkoły obowiązkowej, mogą je uzyskać po zdaniu sprawdzianów.

Włochy

Kształcenie jest obowiązkowe od 6 do 16 roku życia. Kształcenie obowiązkowe obejmuje pierwszy cykl systemu edukacji (8 lat) i pierwsze dwa lata drugiego cyklu systemu edukacji (szkoły średnie II stopnia). Obok kształcenia obowiązkowego przewidziane jest *diritto-dovere* (edukacja jest nie tylko obowiązkowa, ale również zagwarantowana wszystkim uczniom przez 12 lat lub do uzyskania kwalifikacji przed osiągnięciem 18 roku życia). Kształcenie obowiązkowe jest bezpłatne.

1. Szkoła podstawowa (*Scuola primaria*), wiek: 6-11 lat
2. Szkoła średnia I stopnia (*Scuola secondaria di I grado*), wiek: 11-16 lat

Zapisy do pierwszej klasy szkoły podstawowej są obowiązkowe dla dzieci, które ukończyły 6 lat do 31 grudnia, a wcześniejsze rozpoczęcie nauki możliwe jest dla tych dzieci, które osiągną wiek 6 lat do 30 kwietnia bieżącego roku szkolnego. Do *Scuola secondaria di primo grado* obowiązkowo uczęszczają dzieci, które ukończyły szkołę podstawową. Rodzice mogą wybrać szkołę dla swojego dziecka w ramach dostępnych miejsc.

Rok szkolny trwa co najmniej 200 dni od początku września do końca czerwca. Szkoły są czynne pięć lub sześć dni w tygodniu. Roczny obowiązkowy wymiar zajęć w szkole podstawowej wynosi 891 godzin, a w średniej – 957 godzin; ta łączna liczba jest podzielona na 33 tygodnie nauki, a na tydzień przypada średnio 27 lub 29 godzin odpowiednio w szkole podstawowej i średniej I stopnia. W ramach autonomii szkolnej każda placówka samodzielnie decyduje o organizacji czasu przeznaczonego na zajęcia w ciągu roku. W szkołach podstawowych tygodniowy czas nauki wynosi na ogół 30 do 40 godzin.

W pierwszym roku szkoły podstawowej obowiązuje plan tygodniowy nieprzekraczający 24 godzin. Na poziomie szkoły średniej, liczba godzin obowiązkowych wynosi 990 rocznie (30 godzin tygodniowo).

Podsumowanie

W Europie wiek rozpoczynania obowiązkowej nauki w szkole podstawowej różni się w poszczególnych krajach. W dopuszczaniu dziecka do pierwszej klasy szkoły podstawowej obowiązują niekiedy kryteria inne niż wiek, dlatego rozpoczęcie nauki w obowiązkowej szkole podstawowej może zostać odłożone w czasie lub nastąpić wcześniej. Niektóre dzieci podejmują naukę w pierwszej klasie, mając o rok więcej, niż teoretycznie wynosi wiek początkowy.

W większości państw europejskich początek obowiązku szkolnego zbiega się z rozpoczęciem nauki w szkole podstawowej. Niemal wszędzie dzieci, które osiągnęły wiek obowiązku szkolnego, muszą zostać zapisane do instytucji edukacyjnej. W niektórych krajach występuje obowiązek uczęszczania do placówek przedszkolnych. Na Cyprze, w Grecji i w Polsce dla wszystkich dzieci obowiązkowy jest ostatni rok edukacji przedszkolnej, a w Luksemburgu i na Łotwie ostatnie dwa lata. W Danii od 2009 roku klasy przedszkolne (*børnehaveklasse*), do których uczęszczają dzieci w wieku 6 lat są obowiązkowe i włączone w obręb *folkeskole*.

We wszystkich państwach kryterium przyjęcia do szkoły podstawowej jest wiek określony w przepisach prawa. W większości państw jest to 6 lat. W Holandii, na Węgrzech, Łotwie, Malcie, w Wielkiej Brytanii i w Grecji ustawowy wiek to 5 lat. Najniższy wiek – 4 lata – obowiązuje w Luksemburgu i Irlandii Północnej, a 4 lata i 8 miesięcy – na Cyprze. Dzieci w wieku 7 lat zaczynają szkołę tylko w pięciu krajach: w Bułgarii, Finlandii, Szwecji, na Litwie i w Estonii. W Polsce od roku 2012 nauka w szkole podstawowej będzie się rozpoczynać w wieku 6 lat.

Kształcenie obowiązkowe najdłużej (13 lat) trwa w Holandii i na Węgrzech, gdzie dzieci zaczynają obowiązkową edukację szkolną w wieku 5 lat, a kończą w wieku 18 lat. W Luksemburgu, Wielkiej Brytanii i Portugalii obowiązek szkolny trwa 12 lat, a dzieci rozpoczynają edukację szkolną w wieku 4 lat i 6 lat (Portugalia). W większości krajów obowiązkowe kształcenie trwa 9 lub 10 lat.

Wiek zakończenia edukacji obowiązkowej w pełnym wymiarze to najczęściej wiek 15 lub 16 lat.

We wszystkich krajach przepisy prawne wyznaczają określoną datę lub okres roku, w którym dziecko musi osiągnąć wymagany wiek rozpoczynania nauki. W większości państw dziecko rozpoczyna kształcenie obowiązkowe w roku kalendarzowym, w którym osiągnie wiek ustawowy. Nie jest konieczne, by osiągnęło ono wymagany wiek przed rozpoczęciem roku szkolnego, ale musi osiągnąć go przed końcem roku kalendarzowego.

Kształcenie obowiązkowe we wszystkich państwach jest bezpłatne.

Obowiązek szkolny w Europie 2010/11 (zestawienie)

PAŃSTWO	Obowiązek szkolny w latach		Kształcenie obowiązkowe w niepełnym wymiarze	Liczba lat obowiązkowego szkolnego
	Wiek rozpoczęcia	Wiek zakończenia	Wiek zakończenia	
LUKSEMBURG	4	16	bd.	12
WIELKA BRYTANIA – IRLANDIA PÓŁNOCNA	4	16	bd.	12
CYPR	4 i 8 miesięcy	15	bd.	10 i 4 miesiące
HOLANDIA	5	18	bd.	13
WĘGRY	5	18	bd.	13
ŁOTWA	5	16	bd.	11
MALTA	5	16	bd.	11
WIELKA BRYTANIA – ANGLIA/ WALIA	5	16	bd.	11
WIELKA BRYTANIA – SZKOCJA	5	16	bd.	11
GRECJA	5	15	bd.	10
PORTUGALIA	6	18	bd.	12
DANIA	6	16	bd.	10
FRANCJA	6	16	bd.	10
HISZPANIA	6	16	bd.	10
IRLANDIA	6	16	bd.	10
ISLANDIA	6	16	bd.	10
NIEMCY (KILKA LANDÓW)	6	16	19	10
NORWEGIA	6	16	bd.	10
POLSKA	6	16	18	10
RUMUNIA	6	16	bd.	10
SŁOWACJA	6	16	bd.	10
WŁOCHY	6	16	bd.	10
AUSTRIA	6	15	bd.	9
BELGIA - WSPÓLNOTA FRANCUSKA	6	15	18	9
BELGIA - WSPÓLNOTA NIEMIECKO-JĘZYCZNA	6	15	18	9
BELGIA WSPÓLNOTA FLAMANDZKA	6	15	18	9
CZECHY	6	15	bd.	9
LIECHTENSTEIN	6	15	bd.	9
NIEMCY (WIĘKSZOŚĆ LANDÓW)	6	15	18	9
SŁOWENIA	6	15	bd.	9
TURCJA	6	14	bd.	8
BUŁGARIA	7	16	bd.	9
FINLANDIA	7	16	bd.	9
LITWA	7	16	bd.	9
SZWECJA	7	16	bd.	9
ESTONIA	7	16/17	bd.	9

Źródło: Compulsory Education in Europe 2011/11, European Commission, Eurydice, opracowanie własne

Badania porównawcze edukacji

Najważniejszym i największym badaniem edukacyjnym na świecie dotyczącym rozwoju systemów edukacji dla każdego kraju jest Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów (Programme for International Student Assessment – PISA), który jest koordynowany przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). Program bada, jak młodzież pod koniec obowiązkowego kształcenia w szkole jest przygotowana do dalszej kariery edukacyjnej, do wymagań rynku pracy oraz do powodzenia w dorosłym życiu. Dotyczy wiedzy, umiejętności i postaw 15-letnich uczniów w zakresie szeroko rozumianego czytania, matematyki i nauk przyrodniczych (traktowanych nie jako przedmioty szkolne, ale jako dziedziny przydatne wszystkim do życia w nowoczesnym społeczeństwie i poruszania się na coraz bardziej wymagającym rynku pracy). Wiek uczniów został wybrany ze względu na fakt, że w większości systemów edukacyjnych jest to okres, kiedy kończy się kształcenie obowiązkowe i uczniowie podejmują decyzje o dalszej karierze edukacyjnej i w perspektywie – zawodowej. Od 2000 roku, co trzy lata badana jest inna dziedzina, dlatego jeden pełny cykl programu trwa dziewięć lat. Metodologia badania pozwala na porównywanie wyników z każdej dziedziny w czasie. W każdym cyklu jedna umiejętność jest traktowana jako wiodąca: w 2000 roku było to czytanie i rozumowanie w naukach humanistycznych, matematyka i rozumowanie w naukach przyrodniczych jako poboczne, w 2003 roku – matematyka, pozostałe - poboczne, w 2006 roku – rozumowanie w naukach przyrodniczych, pozostałe - poboczne, w 2009 roku – czytanie i interpretacja, pozostałe - poboczne.

Badanie PISA prowadzone jest w każdym kraju na podstawie tych samych zasad realizacji, tych samych kwestionariuszy oraz takiego samego pomiaru umiejętności uczniów. Program PISA wyróżnia się definiowaniem mierzonych umiejętności. Podstawą konstrukcji założeń pomiaru nie są programy nauczania (jak to ma miejsce np. w badaniu TIMSS⁴). Testy konstruuje się na podstawie uzgodnień międzynarodowych ekspertów dotyczących tego, co każdy uczeń kończący kształcenie powszechne powinien wiedzieć, umieć i potrafić, by sprawnie funkcjonować we współczesnym świecie.

Wyniki badań PISA uznawane są za jedne z ważniejszych wskaźników rozwoju edukacji na świecie. W Unii Europejskiej służą do oceny postępu edukacji w Europie w latach 2000-2010 w ramach strategii na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia (Strategii Lizbońskiej). Wykorzystywane są także w edukacyjnej części nowej strategii Europa 2020. W Polsce wyniki badań PISA wykorzystywane są w najważniejszych dokumentach programowych, w tym w Krajowym Programie Reform 2008-2011, w Programie Operacyjnym Rozwój Kapitału Ludzkiego 2007-2013, w raporcie Polska 2030⁵.

W badaniu PISA 2009 wzięło udział około 470 000 uczniów z 65 krajów świata, którzy reprezentowali ponad 26-milionową populację piętnastolatków. PISA sprawdziło stopień przygotowania uczniów kończących obowiązkową naukę do dalszej edukacji i wymagań rynku pracy.

Wyniki badań pokazały, że w 2009 roku Polska zajęła w czytaniu 9. miejsce wśród krajów OECD oraz 12. wśród wszystkich 65. krajów biorących udział w badaniu. W Unii Europejskiej polscy uczniowie uplasowali się na 5. miejscu, za Finlandią, Holandią, Belgią i Estonią. Tym samym Polska znalazła się w grupie 13-tu krajów, które w latach 2000 – 2009 poprawiły swój wynik. Jednocześnie zmiana o 21 pkt. jest najwyższą zmianą wśród krajów, które osiągnęły

---

⁴ Third International Mathematics and Science Survey.

⁵ Ministerstwo Edukacji Narodowej, *Wyniki badań PISA 2009 – pozytywny obraz polskiej edukacji na tle najbardziej rozwiniętych krajów UE*, luty 2011.

wyniki powyżej średniej OECD. Podobnie, jak w poprzednich edycjach badania, najlepiej z testem czytania PISA radzą sobie uczniowie z Korei i Finlandii. W porównaniu z pierwszym badaniem PISA z 2000 roku odsetek uczniów, którzy osiągają najsłabsze wyniki w czytaniu zmniejszył się z 23,2% do 15%. To jeden z najniższych wskaźników w Europie. We wszystkich krajach dziewczęta wyprzedziły chłopców w czytaniu. Wśród uczniów, którzy wykonali najtrudniejsze zadania, jest dwa razy więcej dziewcząt niż chłopców.

Nastąpiła dalsza poprawa w naukach przyrodniczych. W krajach UE jesteśmy w tej kategorii na 7. miejscu. Co ważne, o kilka punktów (do 13,1 proc.) spadł odsetek nastolatków najsłabszych z przyrody. Mniej najsłabszych uczniów w Europie jest tylko w Finlandii i Estonii. Wynik polskich uczniów jest już lepszy od średniej OECD, którą osiągnęliśmy w 2006 roku. Największy postęp w naukach przyrodniczych oprócz Polski zanotowały Turcja, Portugalia, Korea Płd., Włochy i Stany Zjednoczone. Najlepsze wyniki osiągnęli uczniowie z Szanghaju (575 pkt), którzy po raz pierwszy uczestniczyli w pomiarze.

Największą słabością polskiej szkoły jest nadal matematyka. Wynik jest tak samo słaby jak przed trzema laty – 25. miejsce wśród wszystkich badanych krajów (w UE 11. miejsce). Aż 20,5 proc. polskich uczniów osiągnęło wynik poniżej minimum. W porównaniu z krajami OECD mamy więcej uczniów średnich, mniej słabych, ale też i mniej dobrych. W porównaniu z krajami OECD Polska ma więcej uczniów średnich, mniej słabych, ale też i mniej dobrych. Najlepsza w Europie Finlandia ma z matematyki dwa razy więcej niż Polska uczniów dobrych i bardzo dobrych i dwa razy mniej najsłabszych. Od czasu ostatniego badania w 2007 roku matematyczne umiejętności młodych Polaków nie zmieniły się.

We wszystkich dziedzinach badań PISA Polska zajmuje obecnie miejsce w pierwszej dekadzie krajów Unii Europejskiej: 5. miejsce w czytaniu, 6. miejsce w naukach przyrodniczych. W matematyce jesteśmy na 11. miejscu w krajach Unii Europejskiej.

Spis treści

Wstęp	.3
Austria	.4
Cypr	.5
Dania	.6
Estonia	.7
Finlandia	.8
Francja	.8
Grecja.	.10
Hiszpania	.11
Holandia	.12
Litwa	.14
Luksemburg	.15
Łotwa	.16
Niemcy	.17
Norwegia	.17
Polska.	.18
Portugalia	.19
Szwecja	.20
Włochy	.21
Podsumowanie	.21
Obowiązek szkolny w Europie 2010/11 (zestawienie).	.23
Badania porównawcze edukacji	.24

